

SỞ NÔNG NGHIỆP VÀ PTNT TỈNH HÒA BÌNH
TRUNG TÂM KHUYẾN NÔNG - KHUYẾN LÂM

CẢI TIẾN ĐÀN BÒ VÀNG VIỆT NAM BẰNG CÁC GIỐNG BÒ ZÊBU

Tài liệu khuyến nông



NHÀ XUẤT BẢN NÔNG NGHIỆP

SỞ NÔNG NGHIỆP & PTNT HÒA BÌNH
TRUNG TÂM KHUYẾN NÔNG - KHUYẾN LÂM

CẢI TIẾN ĐÀN BÒ VÀNG VIỆT NAM BẰNG CÁC GIỐNG BÒ ZÊBU

TÀI LIỆU KHUYẾN NÔNG

NHÀ XUẤT BẢN NÔNG NGHIỆP
HÀ NỘI - 2005

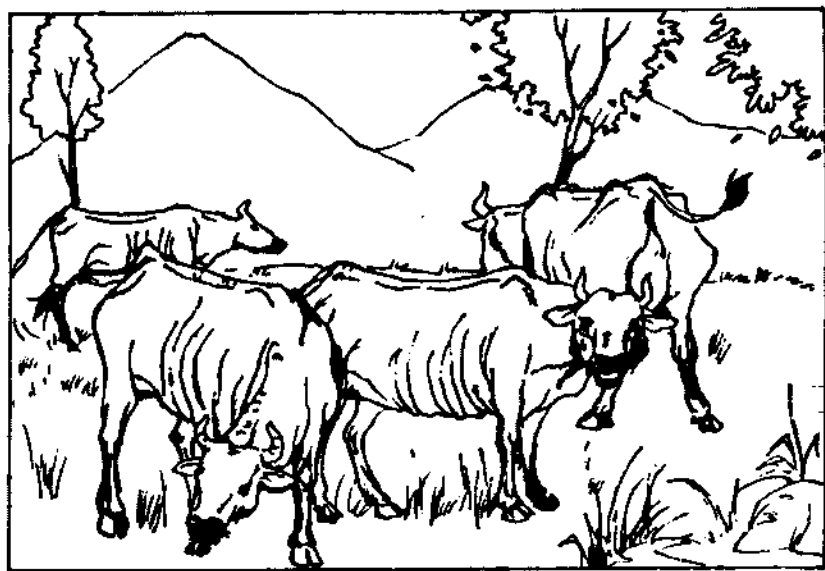
LỜI GIỚI THIỆU

Là tỉnh miền Núi, Hoà Bình có nhiều tiềm năng để phát triển chăn nuôi bò như diện tích đồng cỏ, lợi thế thị trường v.v.. Chăn nuôi bò trong những năm qua đã có bước phát triển khá về số lượng. Tuy nhiên hiệu quả kinh tế đem lại chưa cao cho người chăn nuôi do giống bò chủ yếu là giống bò vàng Việt Nam có tiềm năng năng suất thấp. Để nâng cao thu nhập cho người chăn nuôi, Tỉnh đã có nhiều chương trình phát triển đàn bò. Trong đó trọng tâm là sử dụng các giống bò ZÊBU để cải tiến đàn bò hiện có nhằm giữ lại những ưu điểm của giống bò vàng Việt Nam như mắn đẻ, khả năng chống chịu ngoại cảnh tốt, đồng thời nâng cao thể trọng và khả năng cung cấp sữa.

Để giúp bà con nông dân hiểu rõ hơn và vận dụng những kỹ thuật cần thiết để cải tạo đàn bò của gia đình, trên cơ sở tổng kết kinh nghiệm trong và ngoài tỉnh Trung tâm Khuyến nông - Khuyến lâm Hoà Bình biên soạn và phát hành cuốn sách **"Cải tiến đàn bò vàng Việt Nam bằng các giống bò ZÊBU"** với mong muốn góp phần nâng cao hiệu quả sản xuất trong chăn nuôi bò.

Trong quá trình biên soạn cuốn sách này không tránh khỏi những khiếm khuyết, rất mong được sự đóng góp của bạn đọc để cuốn sách ngày càng hoàn thiện hơn.

Trung tâm KN-KL Hòa Bình

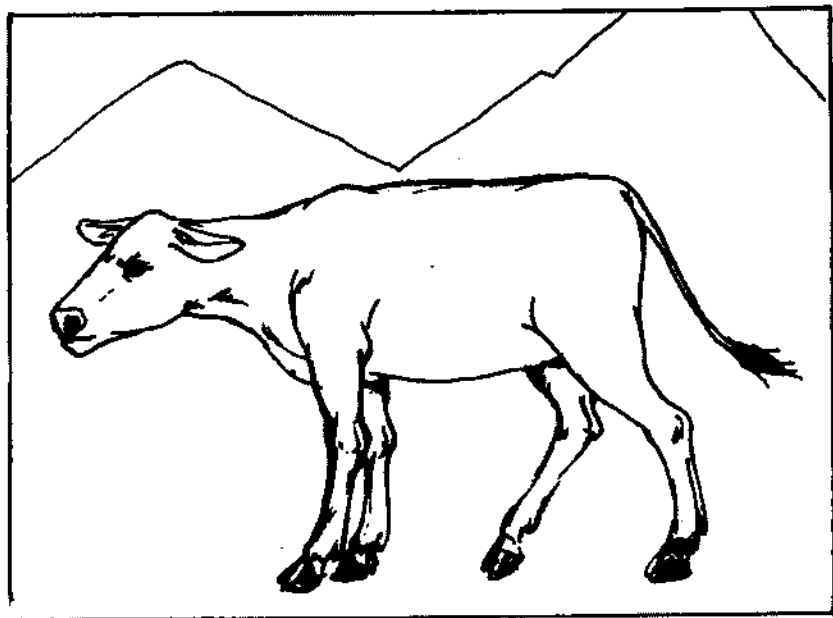


Bò vàng Việt Nam chiếm tỷ lệ trên 80% tổng đàn bò của tỉnh nhưng có tầm vóc nhỏ và năng suất thấp. Khi trưởng thành bò cái đạt 180 kg và bò đực đạt 250kg, sản lượng sữa chỉ đạt 400lít/năm không đủ nuôi bê. Do vậy muốn có năng suất cao phải tiến hành cải tiến đàn bò vàng này bằng các giống bò Zêbu

Khi cải tiến sẽ tạo ra đàn bò lai có tầm vóc và khả năng sản xuất cao hơn hẳn bò vàng Việt Nam như:

- Khi trưởng thành khối lượng bò lai cao hơn bò nội từ 50 - 70kg/con.
- Khả năng cho sữa tăng hơn 2 lần.

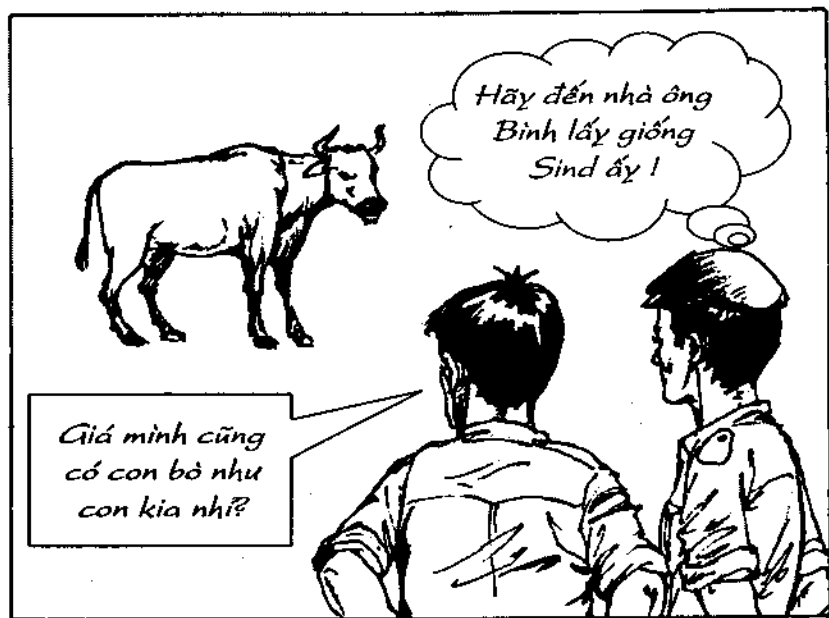
Nhờ đó sẽ tăng thu nhập cho người nông dân.



Khi thực hiện thành công sẽ:

- Góp phần đáp ứng nhu cầu về thịt bò cho nội địa và hướng tới xuất khẩu.
- Từ đàn cái nền cải tiến này tiếp tục dùng các giống bò đực cao sản chuyên thịt, chuyên sữa để tạo ra đàn bò thịt, sữa chất lượng cao.

Để cải tạo đàn bò vàng Việt Nam nên dùng bò đực của các giống trong nhóm bò ZĒBU như Redsind, Sahiwal, Brahman đỏ, Brahman trắng để phối giống với bò cái địa phương.

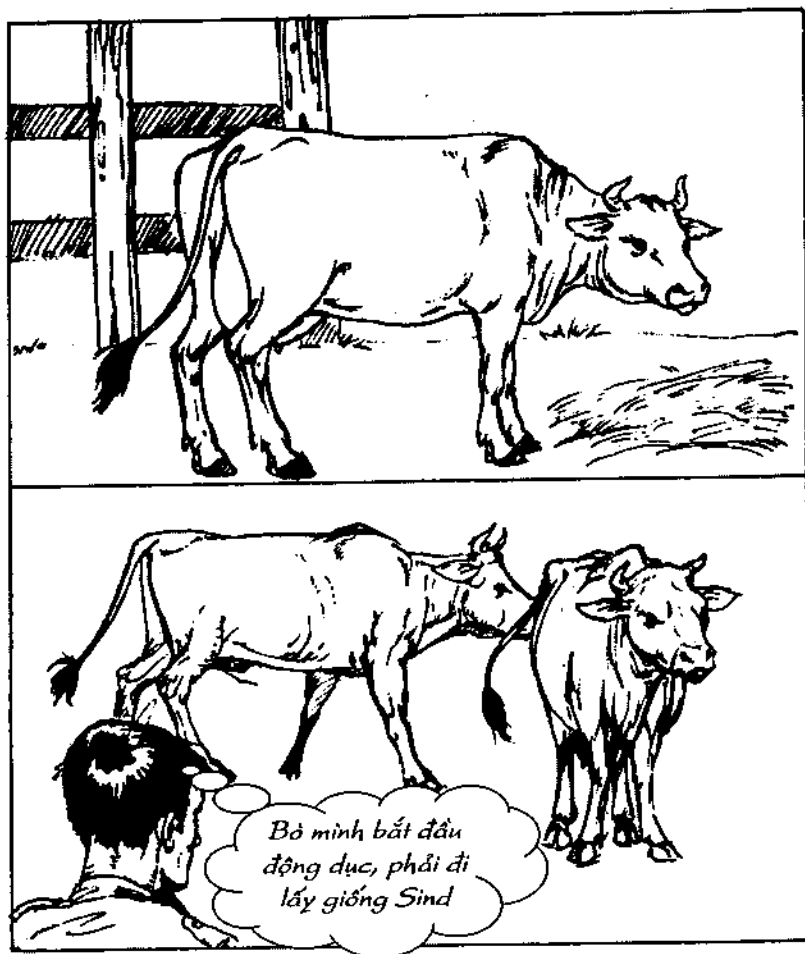


Bê lai ra đời sẽ có trọng lượng sơ sinh, tốc độ tăng trọng nhanh hơn hẳn bò nội. Khi trưởng thành bò cái lai đạt 240 - 250kg, bò đực lai đạt 300 - 350kg.

Ngoài tầm vóc, khối lượng to, bò lai còn có năng suất sữa đạt từ 800 đến 1000 lít/năm.

Bò cái nền để lai tạo nên chọn những con có khả năng sinh sản tốt tức là phát dục sớm, mắn đẻ. Bò cái phải có dáng thanh nhẹ, da mỏng, lông thưa, hiền lành, đầu nhẹ, mõm rộng mũi to, hàm răng đều đặn, trắng. Xương sườn mở rộng, cong về phía sau, bụng to nhưng không xệ, 4 chân thẳng và mảnh, móng khít. Bầu vú phát triển về phía sau, 4 núm vú đều, không có vú kẹp, da vú mỏng, đàn hồi, tĩnh mạch vú nổi rõ.

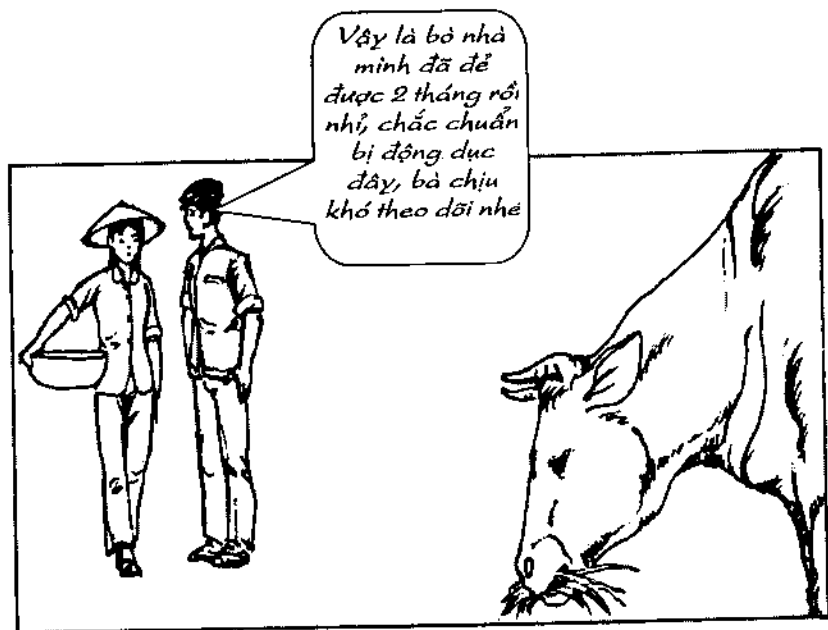
Để nâng cao được tỷ lệ đậu thai của đàn bò phải thường xuyên kiểm tra phát hiện sớm bò cái động dục, cho phối giống kịp thời.



Bò cái được nuôi dưỡng đầy đủ, 18 tháng tuổi đã động dục. Cho bò cái phối giống lần đầu khi khối lượng

của chúng đạt 60 - 70% khối lượng của bò cái trưởng thành. Thời gian nuôi để làm bò cái sinh sản thường từ 8 - 10 năm.

Sau khi đẻ khoảng 60 ngày bò động dục trở lại, nên chú ý và phối giống kịp thời



Vậy là bò nhà
mình đã đẻ
được 2 tháng rồi
nhỉ, chắc chuẩn
bị động dục
đây, bà chú
khó theo dõi nhe

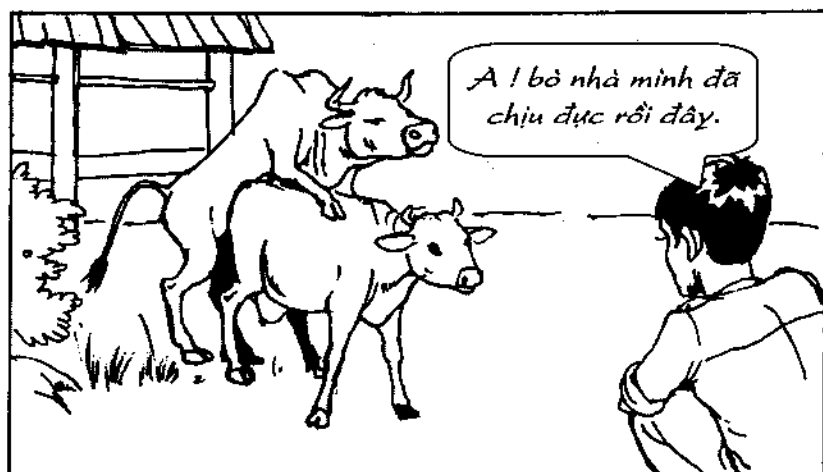
Khi động dục có biểu hiện: Hưng phấn bốn chân, mắt nhắm, kêu rống. Nếu quan sát toàn đàn vào lúc ngủ đêm, thấy con động dục ở tư thế đứng trong khi các con khác nằm hoặc thấy bò cái động dục nằm gối đầu lên phần hông của những con khác.

Trong thời gian động dục, bò cái thường: Bỏ ăn hay ăn ít. Khi chấn thả ngoài bãi con động dục thích chạm sừng, cong đuôi lên chạy, nhảy lên lưng những con khác.

Chú ý quan sát thấy bò cái trong giai đoạn động dục thường: Liếm, hít và ngửi cơ quan sinh dục con khác. Âm hộ hơi mở, có màu hồng. Thấy dịch nhầy, trong suốt ít keo dính chảy ra ngoài mép âm hộ. Đôi khi thấy phần lông ở 2 bên mông dính bết lại và có dính cỏ, rác, đất.



Khi chịu đực, bò cái đứng im để cho con khác nhảy lên lưng. Khi gặp bò đực thì đứng im và cong đuôi lên. Nếu quan sát kỹ thấy: Âm hộ và hậu môn mấp máy, âm đạo mở có màu đỏ. Niêm dịch có màu trắng, keo dính tạo thành sợi, đây là thời điểm phối giống tốt nhất cho bò cái.

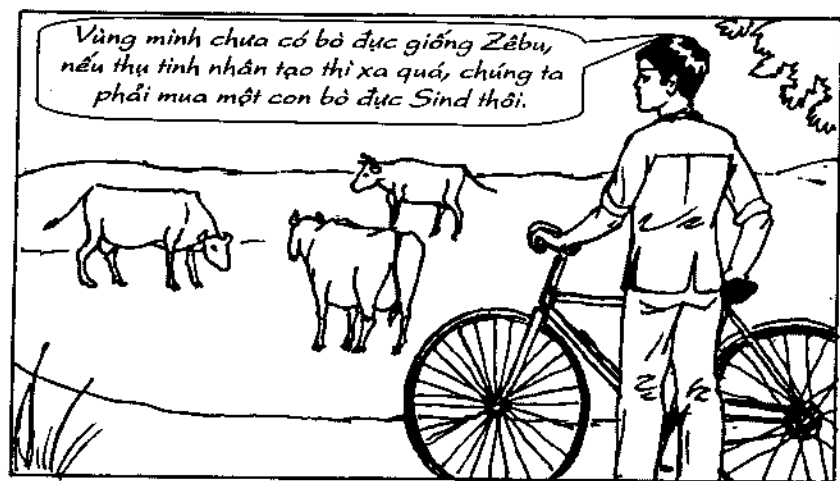


Khi hết giai đoạn chịu đực, con vật dần trở lại trạng thái bình thường. Chịu khó ăn uống. Không cho con khác nhảy lên lưng. Niêm dịch ít dần, màu trắng đục đôi khi có lẫn máu.

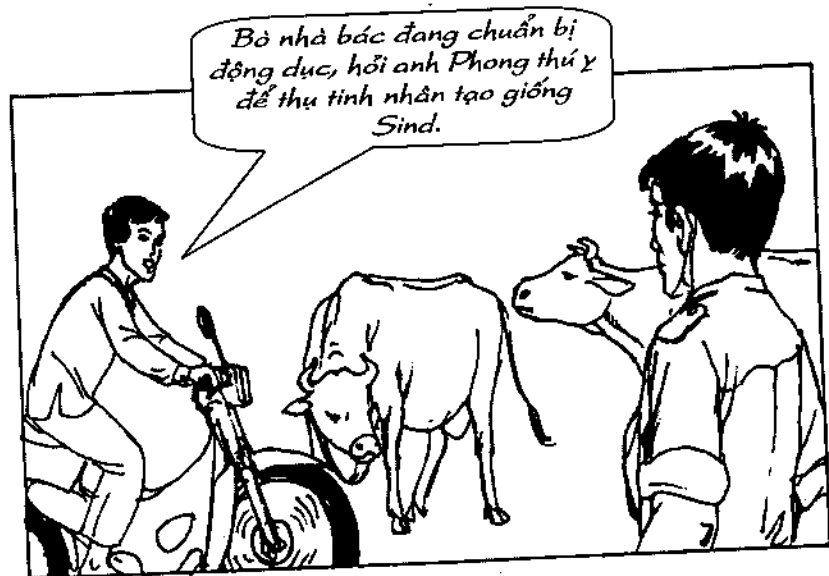
Nếu không được phối giống kịp thời hoặc phối giống không chữa thì phải chờ đến khi bò cái động dục trở lại (Sau khoảng 21 ngày) mới tiến hành phối giống được



Khi phát hiện bò cái động dục chủ hộ phải báo dẫn tinh viên đến phối giống kịp thời.



Thụ tinh nhân tạo là phương pháp phối giống tinh cọng rạ của các giống bò ZÊBU. Cho bê lai có 1/2 máu bò ZÊBU trở lên và có thể chọn được con lai chất lượng cao.



Ở những vùng không có điều kiện thụ tinh nhân tạo cần chọn một trong các con bò đực lai ZÊBU tốt, không cùng huyết thống với bò cái trong vùng để lấy giống. Không nên để bò đực nội phối giống cho bò cái. Những bê lai ra đời khi cho bò cái phối giống trực tiếp như vậy cũng sẽ tốt và cho hiệu quả kinh tế cao hơn nhiều so với giống bò nội thuần.

Phối giống cho bò cái vào thời điểm chịu đực là đạt hiệu quả nhất.

Chiều bà dắt bò đực nhà mình đến nhà bác Bình lấy giống nhé, sáng mai tôi sẽ đưa nó đến lấy giống lần 2.



Có thể phối giống vào 2 thời điểm: Bò cái động đực vào buổi sáng thì phối vào buổi chiều cùng ngày, bò cái động đực vào buổi chiều thì phối vào sáng sớm hôm sau. Nên cho phối giống tiếp lần thứ hai vào 10 đến 12 giờ sau lần phối thứ nhất.

Sau khi phối giống xong không chăn thả hay nhốt chung với bò đực khác trong vòng 2 ngày.

Chiu khó cắt cổ về cho nó ăn, tách những con bò đực đang chuẩn bị bán thịt ra, dùng để chúng nhảy bừa



Dùng kích dục tố đối với bò chậm sinh sản như bò cái tơ 3 năm chưa động dục và bò sinh sản sau khi đẻ 6 tháng đến 1 năm không động dục.

Liều dùng là 5 đến 8 đơn vị (UI)/1 kg thể trọng.

Sau khi tiêm 5 - 15 ngày bò cái sẽ động dục. Bố trí phối giống vào thời điểm chịu dục

Sau khi phối giống 18 - 21 ngày, không thấy bò động dục trở lại, hay ăn, ngủ nhiều, cơ thể béo lên, bầu vú phát triển, bụng to ra... là có khả năng đã chữa.

Nếu muốn biết chính xác bò đã có chữa hay chưa tiến hành khám thai sau khi phối giống 3 tháng.

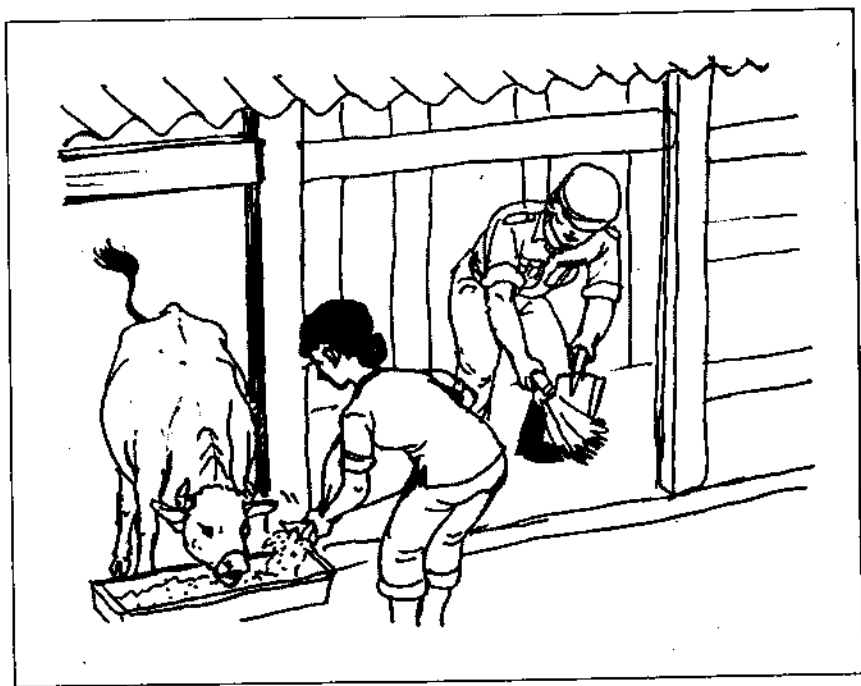
Bò cái chữa cần cho ăn uống đầy đủ, không làm việc nặng, đặc biệt là ở những tháng chữa cuối cùng.

Số ngày có chữa của bò trung bình là 9 tháng 10 ngày, mỗi ngày có chữa bò cần được ăn 25 - 30 kg cỏ tươi, 2kg rơm, 1kg thức ăn tinh và 20 - 30g muối.



Chú ý không cho ăn các loại thức ăn ẩm mốc hay có chất độc.

Hàng ngày phải vệ sinh chuồng trại ít nhất một lần, đảm bảo chuồng luôn khô ráo, sạch sẽ. Nếu nuôi nhốt hoàn toàn phải cho bò vận động 3 - 6 giờ/ngày. Khi thay đổi khẩu phần ăn mới (đặc biệt là các loại thức ăn tinh) phải tiến hành thay đổi từ từ để bò thích nghi dần.



Cho uống nước sạch thoải mái cả ngày lẫn đêm ở chuồng cũng như ở nơi vận động chăn thả.

Mùa hè 1 ngày tắm 1 lần. Mùa đông 1 tuần tắm 1 lần vào những ngày nắng ấm. Thường xuyên tắm, chải ve, mòng cho bò.

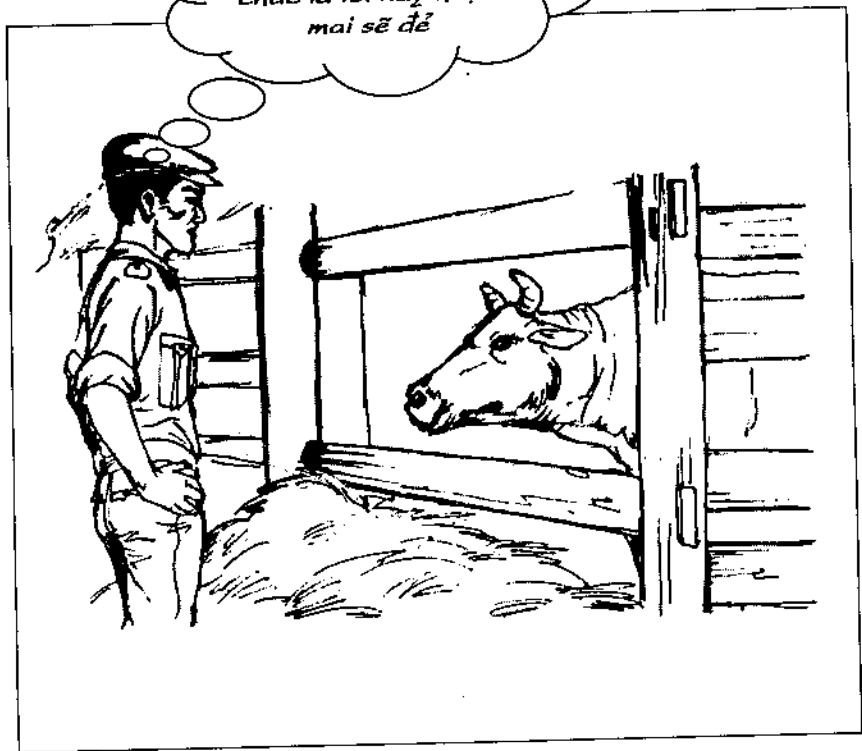
Đang nhiều ngô, vừa
bán bắp, bà cắt thân
về phơi cho héo để cho
bò chữa ăn



Trong các tháng mùa mưa, loại thức ăn xanh như cỏ tự nhiên, thân và lá cây ngô non... nên phơi tái nửa ngày dưới nắng sau đó mới cho ăn. Những loại thức ăn dài cần chặt thành từng đoạn ngắn 10 - 15 cm cho bò ăn.

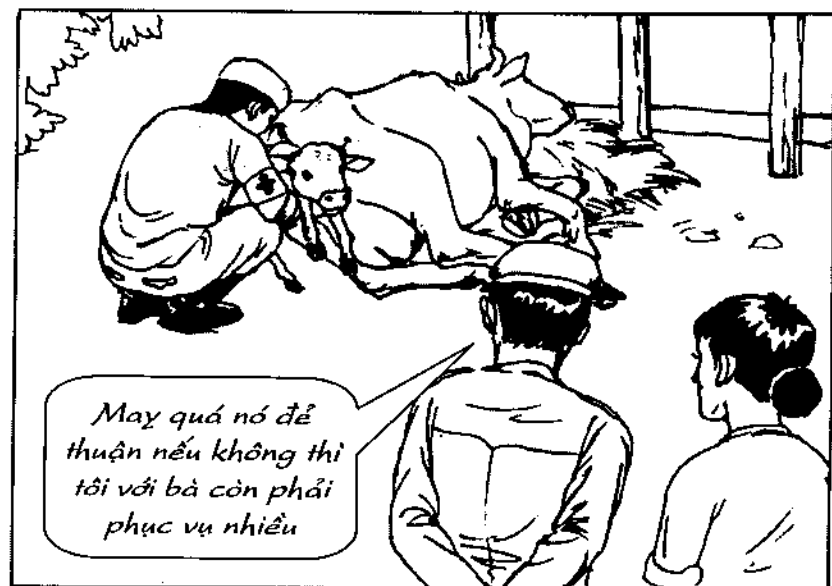
Bò sắp đẻ ăn uống không bình thường, hay nhai cỏ lót. Khi đứng khi nằm không yên, có khi chân cào đất, thỉnh thoảng rặn đái, ngoảnh đầu lại xem bụng, cong đuôi lên. Âm hộ sưng mọng trĩ xuống, nước nhờn như nhựa chuối chảy ra đôi khi có lẫn máu. Vú căng chia ra 2 bên. Trước ngày đẻ có hiện tượng sụt mông. Khi nào nước ối chảy ra là bê sắp ra (chú ý lấy xô hay chậu sạch hứng lấy toàn bộ nước ối).

*Bò lười ăn lắm, chân
nó củ cào chuồng thế
kia, mông nó sụt quá,
chắc là tối nay hoặc
mai sẽ đẻ*



Bò đẻ bình thường thai phải ở 1 trong 2 trường hợp sau:

- Đầu ra trước: Hai chân trước ra trước; đầu và cổ gác lên hai chân trước duỗi thẳng và bằng nhau; Xương sống của con cùng chiều với xương sống của mẹ.



- Đuôi ra trước: Hai chân sau ra trước; Đuôi của thai phải nằm giữa 2 chân sau duỗi thẳng và bằng nhau; Xương sống của con cùng chiều với xương sống của mẹ.

Bò dễ bình thường không cần can thiệp hoặc chỉ trợ sản. Dùng tay kéo nhẹ nhàng thai ra (Khi nào thấy bò mẹ cong lưng để rặn để mới kéo thai, nếu bò mẹ không rặn thì không kéo).

Nếu chiều, hướng, tư thế của thai không ở 2 trường hợp trên là bò dễ khó, phải nhờ cán bộ kỹ thuật đến can thiệp.



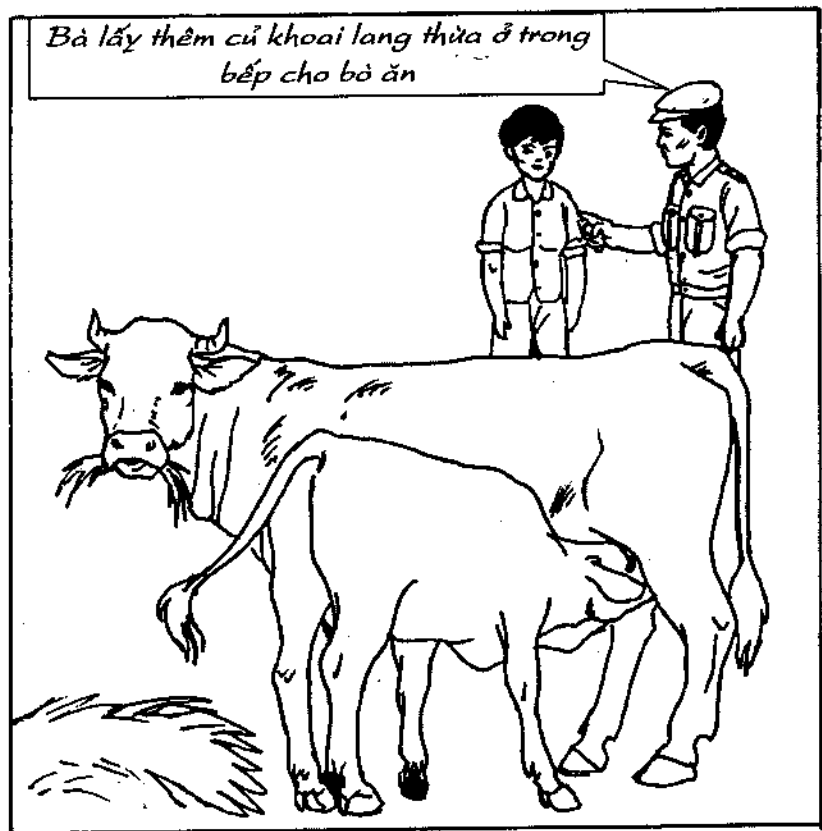
Trong trường hợp bò mẹ dễ chậm do rặn dễ yếu nên lấy 1/2 chỗ nước ối hứng được cho uống hoặc dùng thuốc kích thích để bò mẹ dễ nhanh.

Sau khi dễ xong phải trực để lấy nhau không được cho bò mẹ ăn. Đồng thời cho bò mẹ uống nốt chỗ nước ối còn lại.



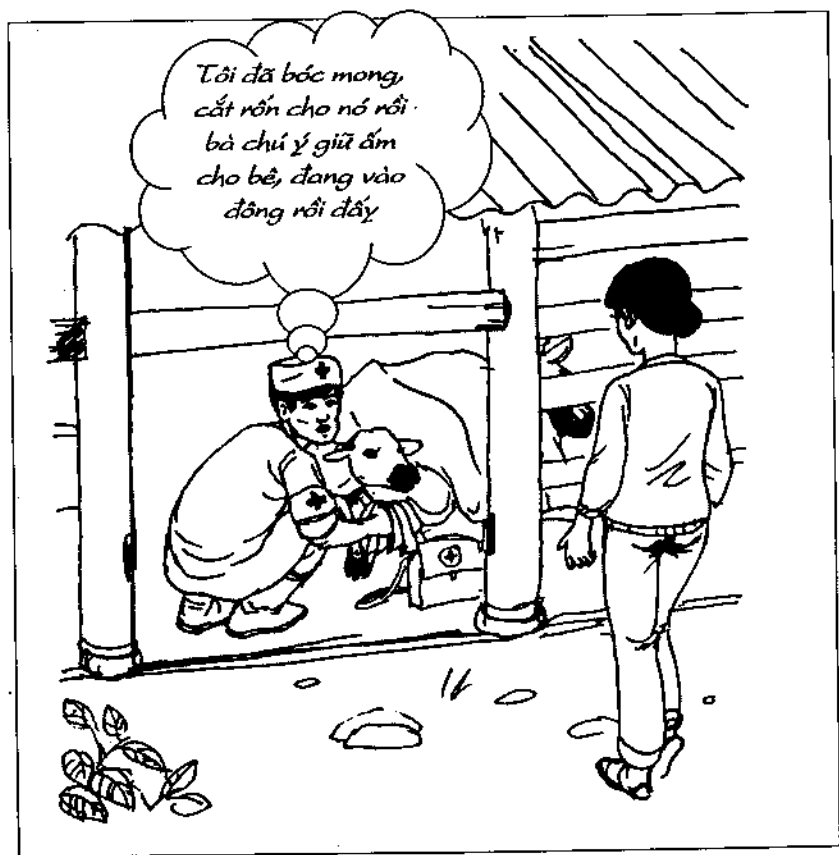
Luôn có đủ cỏ non, xanh tại chuồng để bò mẹ tiết nhiều sữa và chóng hồi phục sức khỏe. Sau khi đẻ, cho bò mẹ ăn cháo (0,5 - 1kg/con/ngày và 30 - 40g muối), 30 - 40g bột xương.

Những ngày sau, trong suốt thời gian nuôi con, một ngày bò mẹ ăn 30kg cỏ tươi + 2 - 3kg rơm ủ urê + 1 - 2kg thức ăn tinh.



Có thể cho ăn thêm các loại thức ăn củ quả tươi (Bí đỏ, khoai lang...) để bò cải tăng khả năng tiết sữa nuôi con và nhanh động dục trở lại để phối giống.

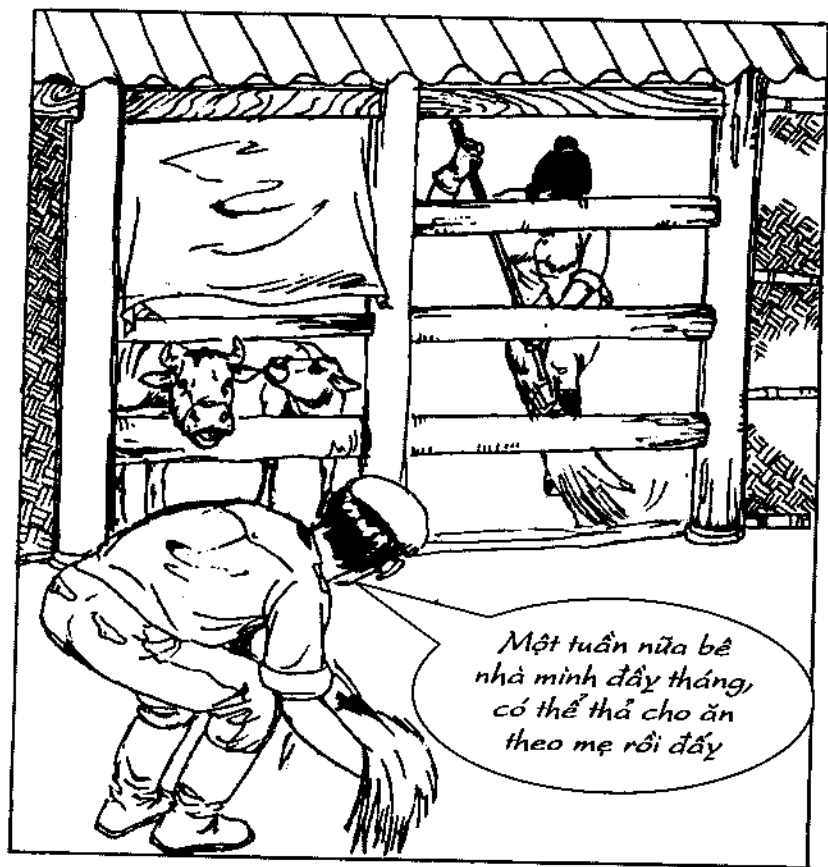
Sau khi bê con ra đời lau mồm, mũi trước sau đó lau toàn thân. Khi lau cho bê cần lau ngược lông.



Sau khi lau khô cần cắt rốn, bóc móng và tập cho bê bú sữa đầu càng sớm càng tốt.

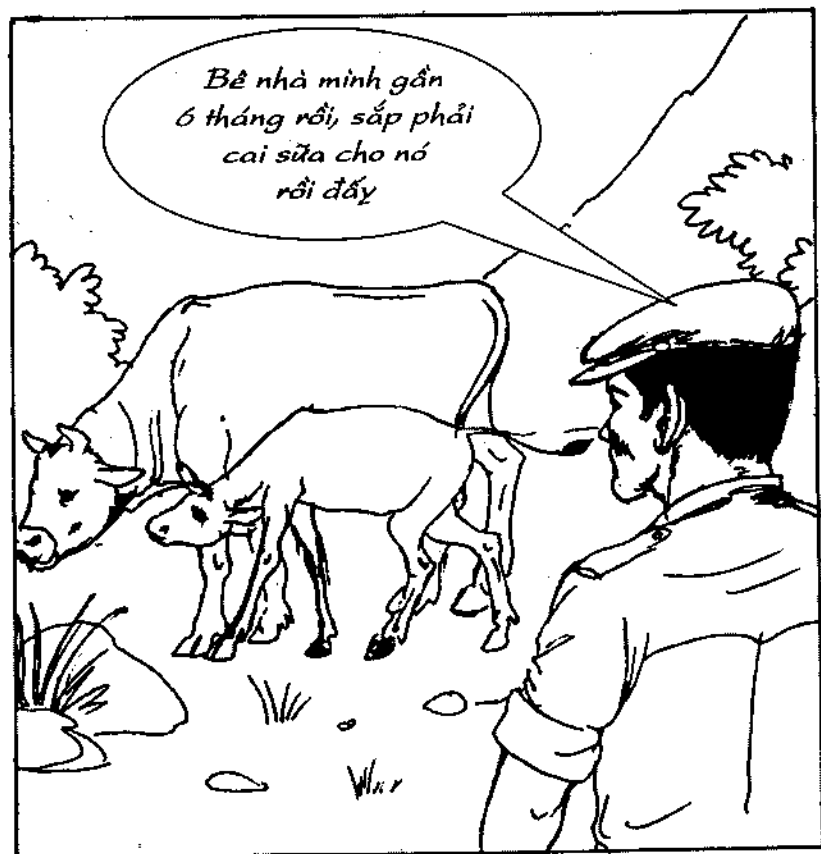
Nếu trời lạnh phải sưởi ấm cho bê con.

Từ sơ sinh đến 30 ngày tuổi, bê được nuôi tại nhà, cạnh mẹ, luôn giữ ấm, tránh gió lùa, cho bê nằm chỗ khô và sạch.



Trên 1 tháng tuổi, chăn thả bê theo mẹ ở bãi gần chuồng tập cho bê ăn thức ăn tinh và thức ăn xanh.

Bê từ 3 tháng tuổi trở lên cho vận động và ăn theo bò mẹ, thời gian chăn thả tối thiểu từ 8 - 10 giờ. mỗi ngày cho bê ăn thêm 5 - 10kg cỏ tươi, 0,2 - 0,3kg thức ăn tinh. Tập cho bê ăn cỏ khô.

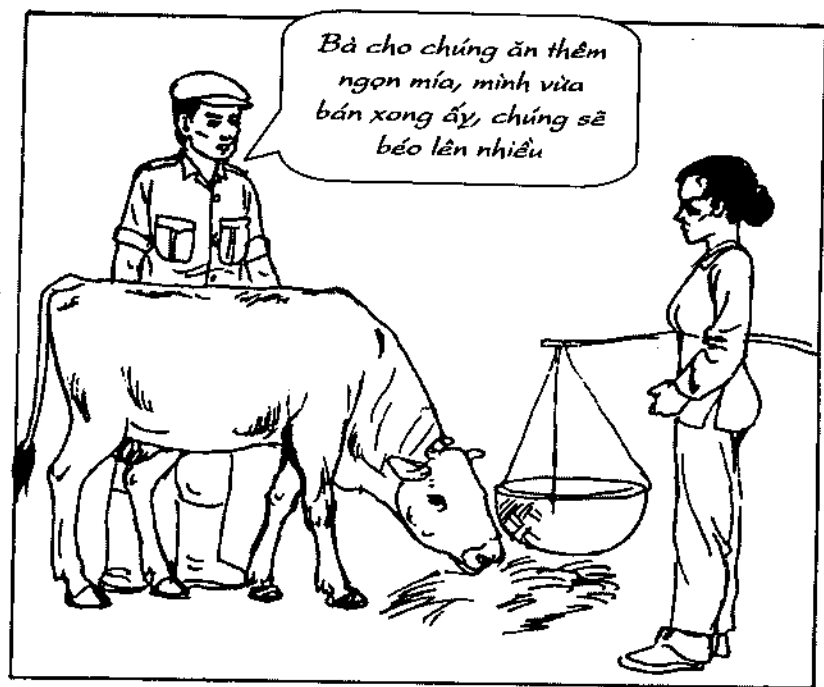


Nên cai sữa khi bê được 6 tháng tuổi.

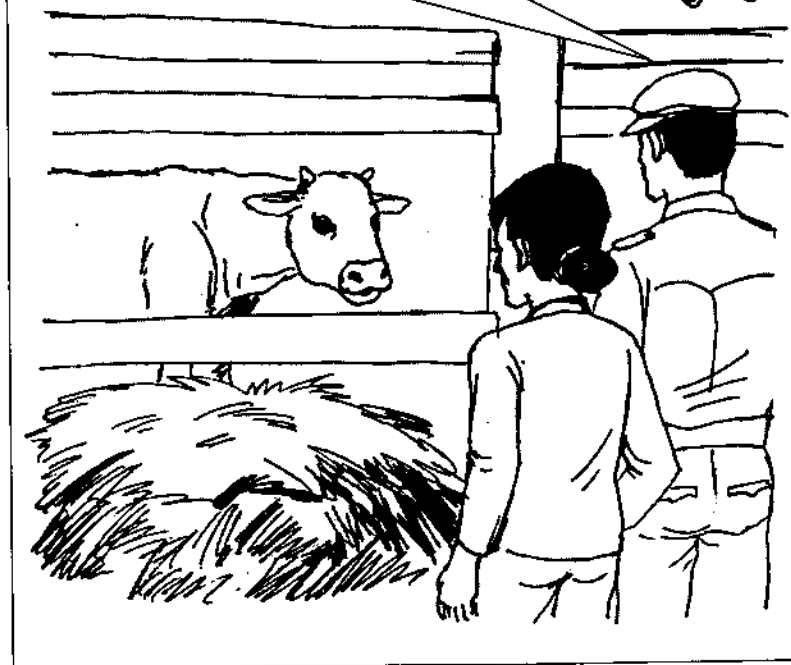
Nếu muốn bê đực lai nuôi lấy thịt đạt 220 - 230kg lúc 18 - 24 tháng tuổi, cần nuôi vỗ béo bò trong khoảng 80 - 90 ngày trước khi bán.

Ngoài thời gian chăn thả, bê trong giai đoạn vỗ béo phải được ăn thêm 1 kg thức ăn tinh. Nếu nuôi nhốt, 1 ngày phải cho bê ăn 5kg cỏ xanh + 2,5kg thức ăn hỗn hợp + 2,5kg rơm ủ ure.

Sau giai đoạn vỗ béo phải giết thịt ngay để có hiệu quả kinh tế cao.



Bà mua thêm thức ăn hoàn
chỉnh nhà ông Bôn về để vỗ béo
cho bê đực nhà mình. 3 tháng
nữa là bán rồi đấy!



Từ 6 - 24 tháng tuổi: Chăn thả là chính, thời gian chăn thả tối thiểu từ 8 đến 12 giờ/ngày. Mỗi ngày cho ăn thêm 10 - 20kg cỏ tươi, ngọn mía, cây ngô non, củ, quả... và 0,2 - 0,4kg rỉ mật đường nếu có.

Trong những mùa thiếu cỏ có thể cho ăn thêm 2 - 4kg cỏ khô một ngày.

Để chăn nuôi bò đạt hiệu quả cao phải tận dụng các phế phụ phẩm của nông nghiệp như: rơm khô, lá mía, thân lá cây đậu, dây lạc, bã bột sắn, bã bia, bã rượu... để làm thức ăn cho bò.

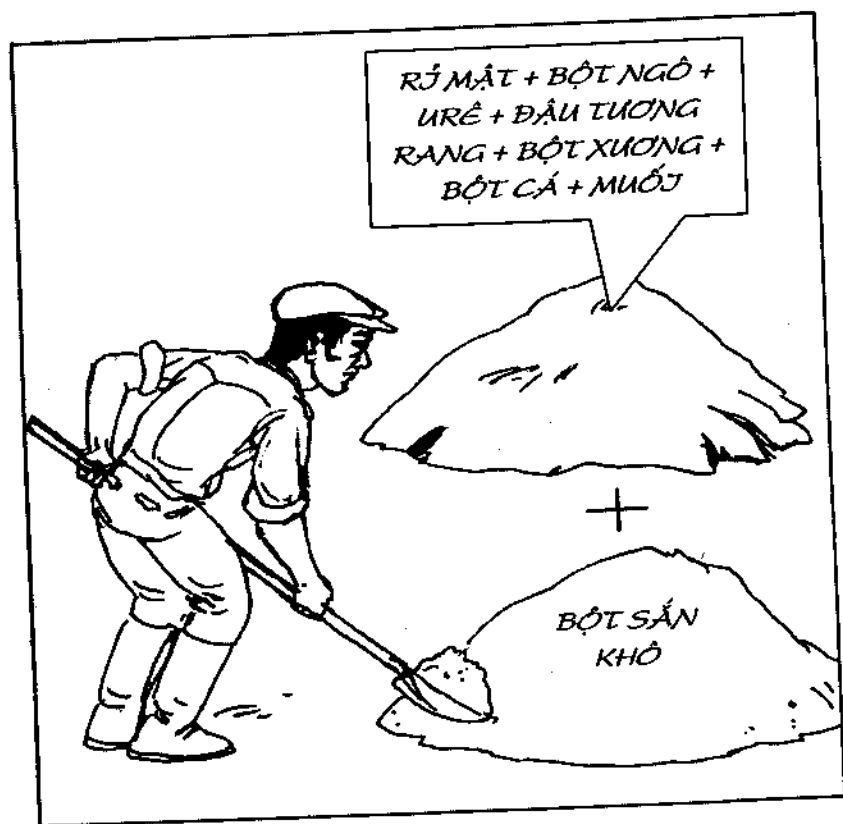
Ngoài các loại thức ăn có sẵn trong tự nhiên, nên tận dụng những diện tích đất thừa trồng các loại cỏ để làm thức ăn xanh cho bò.

Để tăng hiệu quả chăn nuôi, nên áp dụng phương pháp ủ rơm với u rê để bổ sung thức ăn có chất lượng cao cho bò.



Nguyên liệu bao gồm: 100kg rơm; 100lít nước sạch; 4kg urê.

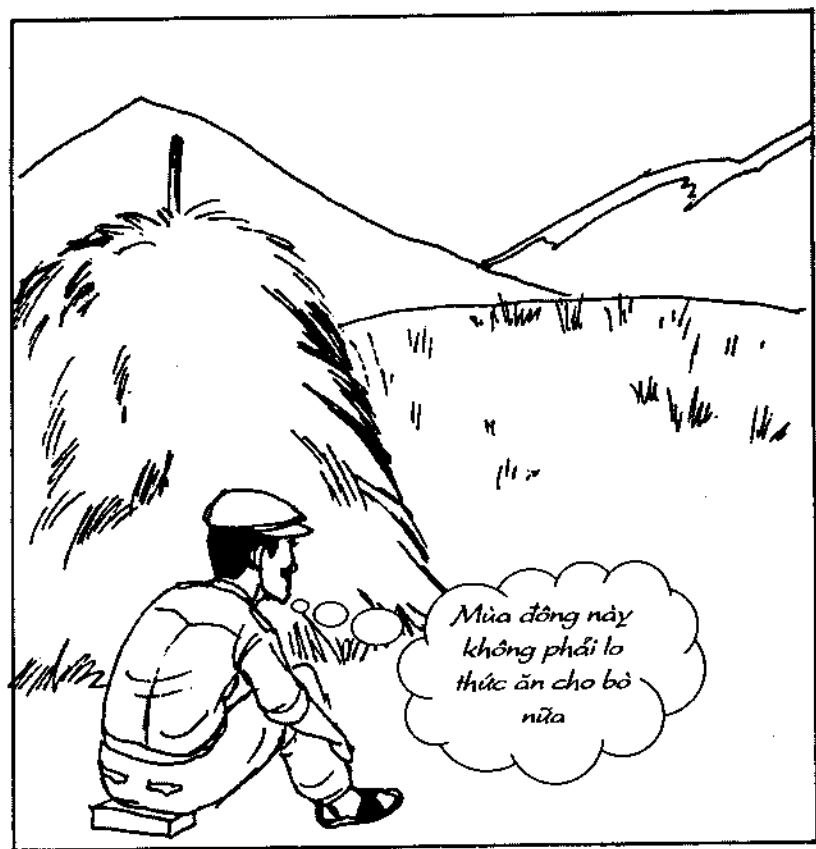
Cách làm: Cho urê hoà tan trong nước rồi dùng bình tưới tưới đều lên rơm khô theo từng lớp, sau đó ủ rơm trong bao nilông hoặc bể gạch đậy kín. Sau 7 ngày lấy dần cho bò ăn.



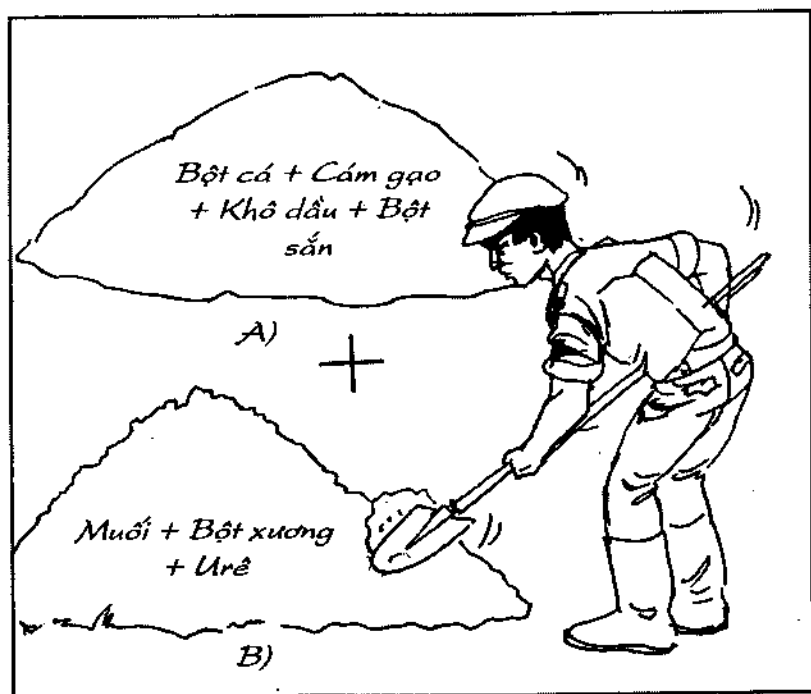
Cần sử dụng các loại thức ăn rẻ tiền để làm thức ăn cho bò. Khi vỗ béo bò thịt cần sử dụng công thức phối hợp thức ăn như sau: Bột sắn khô: 70%; Rỉ mật: 5%;

Bột ngô: 10%; Urê: 3%; đậu tương rang: 8%; Bột xương: 1%;

Bột cá: 3%; Muối: 1%.



Trong trường hợp không có rỉ mật thì dùng bột ngô để thay thế. Trình tự trộn như sau: Trộn bột cá, cám gạo, khô dầu trước sau đó trộn với bột sắn (để thành đồng a). Trộn muối, bột xương và urê cho đều (để thành đồng b) mỗi đồng được đảo cho thật đều. Sau đó trộn dần đồng a vào đồng b và tiếp tục cứ đảo cho thật đều.



Để chủ động cung cấp thức ăn xanh cho bò nên dành một diện tích nhất định để trồng các loại cây thức ăn

xanh như cỏ voi, cỏ GHI - NÊ, cỏ RU - ZI... và các loại cây giàu đạm.

Sử dụng các kỹ thuật dự trữ rơm, cỏ khô, các loại thức ăn ủ chua, các loại thức ăn xanh để cung cấp thức ăn cho bò vào vụ đông và những thời điểm khan hiếm thức ăn xanh.

Làm tốt công tác phòng bệnh bằng cách: hàng ngày phải vệ sinh chuồng trại. Nuôi dưỡng và chăm sóc bò đúng quy trình kỹ thuật.

Định kỳ tiêm phòng các bệnh truyền nhiễm như tụ huyết trùng, tiên mao trùng, lở mồm long móng...

Luôn theo dõi bò hàng ngày để phát hiện sớm và điều trị kịp thời những bệnh xảy ra.

Thường xuyên diệt ve, ruồi, muỗi, ghẻ... cho bê bằng các loại thuốc nam hoặc thuốc chuyên dùng.

Định kỳ tẩy giun sán cho bò bằng cách:

- Dùng thuốc Lévavét để tẩy giun tròn. Cứ 1 gói 5gam dùng cho 13 - 20kg trọng lượng bò, bê hơi.



- Sử dụng thuốc viên Fasinex 900 để tẩy sán lá gan. 1 viên tẩy cho 80 đến 100 kg trọng lượng bò hơi. Thuốc trên hoà tan trong 0,25 - 0,4 lít nước cho bò, bê uống.



Cỏ trồng làm thức ăn cho bò

Chịu trách nhiệm xuất bản
NGUYỄN CAO DOANH

Chịu trách nhiệm nội dung
NGUYỄN VĂN CHIẾN

Giám đốc Trung tâm KN - KL tỉnh Hoà Bình

Biên soạn

NGUYỄN HỒNG TUẤN

Trưởng phòng KHKT Trung tâm KN - KL tỉnh Hoà Bình

Biên tập và trình bày

TRẦN AN ĐỊNH

Phó trưởng phòng Thông tin tuyên truyền
Trung tâm KN - KL tỉnh Hoà Bình

LÊ LÂN

Vẽ minh họa

THẾ PHƯƠNG

In 2.300 bản khổ 15x21cm tại Công ty cổ phần in 15 Bộ CN.
Giấy chấp nhận ĐKKH để tài số 310/145 XB-QLXB do Cục XB
cấp ngày 3/2/2005. In xong và nộp lưu chiểu quý IV/2005.





**CẢI TIẾN ĐÀN BÒ
VÀNG VIỆT NAM
BẰNG CÁC
GIỐNG BÒ ZÊBU**

